

Bijlage II

Beknopt Programma van Eisen vernieuwing MLA

Het Montessori Lyceum Amsterdam (MLA) gaat zijn huisvesting verbeteren zodat deze beter voldoet aan de onderwijskundige en bouwkundige eisen van deze tijd en die van de toekomst.

Het MLA (1930) is de oudste school voor voortgezet montessorionderwijs ter wereld. De huisvesting bestaat uit een complex omvattend het bouwblok Pieter de Hoochstraat, Ruysdaelstraat, Nicolaas Maesstraat en de Hobbemakade in Amsterdam Zuid. Het huidige complex is verdeeld in de vier gebouwen A, B, C, D, gesitueerd rond een binnenplaats. De gebouwen B en D zijn gemeentelijke monumenten. De aandacht richt zich bij de vernieuwing vooral op de niet-monumentale bouwdelen A en C. Deze gebouwen stammen beide uit de jaren zestig van de vorige eeuw (betonskeletbouw). Voor deze gebouwen wordt gekozen voor sloop en nieuwbouw. Dit eventueel in combinatie met gedeeltelijk hergebruik (betonskelet).

Het MLA heeft in 2017 onder leiding van Atelier Pro een aantal workshops gehouden rond het onderwerp 'deelschool'. In de eerste helft van 2018 heeft de school een Ontwerpend Onderzoek laten uitvoeren door drie architecten bureaus, onder auspiciën van Stichting Mevrouw Meijer (www.mevrouwmeijer.nl).

Vervolgens is door Atelier Herman Herzberger (AHH) een synthese gemaakt ter ondersteuning van de aanvraag voor het bouwbudget bij de dienst onderwijshuisvesting van de gemeente Amsterdam.

Onderwijsvisie

De onderwijsvisie van het MLA is gebaseerd op de theorie van Maria Montessori (1870 – 1952) en laat zich kort samenvatten als 'help mij het zelf te doen'. Binnen de pedagogiek en didactiek van het onderwijs aan leerlingen in de leeftijd van 12 tot 18 jaar, staan voor de leerlingen zowel als voor de docenten de volgende kernwaarden centraal:

- We hebben vertrouwen in elkaar.
- We maken het leren zichtbaar.
- We focussen op het ontwikkelproces en niet alleen op het eindproduct.
- We leren onze creativiteit ontwikkelen door gebruik te maken van ons hoofd, hart en handen en leren door middel van kunst en cultuur.
- We zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de school, het onderwijs en elkaar.

De bovenstaande kernwaarden worden vertaald naar de drie brede ontwikkeldoelen van het voortgezet montessorionderwijs (VMO):

- Zelfstandigheid
- Creativiteit (in denken en doen)
- Maatschappelijke verantwoordelijkheid

Sleutelwoorden in de omgang tussen leerlingen en docenten hierbij zijn:

- Omgaan met vrijheid en verantwoordelijkheid
- Wederzijds vertrouwen
- Zelfstandigheid
- Leren kiezen en keuzes kunnen maken
- Heterogeniteit
- Sociaal leren

Werkwijze

De onderwijswerkwijze is een combinatie van lessen die deels bestaan uit klassikale instructie en deels uit zelfstandig werken. Dit in combinatie met keuzewerktijd uren waarbij de leerlingen zelf kiezen bij welk vak ze gaan werken (digitale intekening lokaal) en of ze dat in een vaklokaal doen, in de vrije studieruimten, studiewerkplekken of in de mediatheek. De opstelling in de lokalen is overwegend in tafelgroepjes. Tijdens de keuzewerktijden wordt heterogeen gewerkt waarbij verschillende leeftijdsgroepen (jaarlagen) en opleidingen (mavo, havo, vwo) gezamenlijk gebruik maken van de faciliteiten. Ook deze heterogeniteit vormt een belangrijke montessoriwaarde.

Het bovenstaande pedagogisch/didactische systeem vraagt om een leer-, werk- en verblijfsomgeving die dat mogelijk maakt. Een dergelijke omgeving wordt binnen het montessorionderwijs 'de voorbereide omgeving' genoemd. Daarnaast is het MLA een cultuurprofiel school, hetgeen ook in het ontwerp moet reflecteren (www.cultuurprofiel scholen.nl).

Opbouw organisatie

De schoolorganisatie is opgebouwd uit verschillende opleidingen (mavo, havo, vwo). Deze opleidingen zijn georganiseerd in een onderbouw- en een bovenbouw afdeling. Binnen de afdelingen wordt gewerkt met zelf verantwoordelijke teams met teamaanvoerders (onderbouw) of jaarlaag-coördinatoren (bovenbouw). De afdelingen kennen ieder een afdelingsleider die samen met de rector en de conrector de schoolleiding vormen.

Organisatorische inrichting van het vernieuwde gebouwen-complex

De vernieuwing richt zich primair op de gebouwen A en C. Deze vernieuwing hangt echter nauw samen met de huidige functies en mogelijkheden van de monumentale gebouwen B en D. Door de structuur van deze gebouwen en de ontwikkeling in de afgelopen jaren zijn de gebouwen B en D primair ingericht voor bèta onderwijs (B) en voor gebruik door de bovenbouw (D).

De vernieuwing van de gebouwen A en C richt zich daardoor qua te realiseren omvang en inrichting vooral op het huisvesten van de onderbouw (A) en van het onderbrengen van de kunstvakken (C). Hierin (C) kan ook een aantal algemene functies, die de school nu in onvoldoende mate heeft, worden ondergebracht. Het geheel van het ontwerp dient ook uit te dragen dat het MLA een cultuur-profieleschool is. En er wordt rekening gehouden met de mogelijkheid voor docenten en vakken om een eigen signatuur aan de ruimten te geven.

Het MLA is in omvang en leerlingental een grote school. In de huidige situatie zijn 1600 leerlingen in het complex gehuisvest. In het vernieu-

wingsproces wordt het complex echter geschikt gemaakt voor 1100 leerlingen verdeeld over mavo, havo, vwo onderbouw en bovenbouw. Deze 1100 leerlingen worden daarbij deels in de monumentale gebouwen en deels in de te vernieuwen gebouwen onder gebracht. De huidige gebouwen zijn in feite voor 1600 leerlingen te krap. Met name in de vernieuwbouw wordt daarom in de conversie naar 1100 leerlingen de optimalisering van de ruimte gezocht waarin het montessorionderwijs ook ruimtelijk vernieuwd vorm gegeven kan worden.

Een kenmerk van het MLA is kleinschaligheid binnen grootschaligheid. De onderbouw wordt daarom georganiseerd in kleine eenheden, zogenaamde deelscholen. In de nieuwbouw moeten vier onderbouw deelscholen worden ondergebracht die ieder zullen bestaan uit zes klassen (180 leerlingen), verdeeld over drie jaarlagen. Een eenheid zal dus bestaan uit twee 1^e, twee 2^e en twee 3^e klassen.

De bovenbouw kent geen eenheden. De leerlingen zijn in deze leerjaren geclusterd in groepen van hun gekozen profiel. De bovenbouw is hoofdzakelijk gehuisvest in de bouwdeel D (voor theorievakken) en maakt daarnaast samen met de onderbouw

gebruik van de specifieke praktijk-, kunst- en binask-lokalen in gebouw B, evenals van de nieuw te realiseren lokalen voor de kunstvakken.

Leerlingen waarderen de kleine eenheden in de onderbouw. Zeker als deze 'deelschool' in de school voldoende voorzieningen kent voor les activiteiten, studieplekken en vrije ruimte. Ook dienen er mogelijkheden gecreëerd te worden voor het werken in groepjes en het combineren van de ruimtes met gebruik in de pauzes en t.b.v. sociaal contact.

De optimalisering van de huisvesting van de eenheden voor de onderbouw is een belangrijk onderdeel van de vernieuwing. Hier spelen zowel onderwijskundige als ruimtelijke vragen:

a) Onderwijskundige eisen en wensen:

Montessorionderwijs vraagt om variatie en flexibiliteit in leervormen en ruimten, en derhalve om een relatief 'open' deelschool. Er wordt dikwijls gewerkt in kleinere groepjes en daarbij wordt aandacht gegeven aan verschillende leerstijlen. Centrale Instructie door de docent is deel van het onderwijskundige palet, maar begeleiding en ondersteuning bij het zelf ontdekken speelt een belangrijker rol.

b) Ruimtelijke eisen en wensen:
Anderzijds blijkt uit gesprekken met docenten dat zij hechten aan herkenbare plekken/lokalen per vak met een eigen sfeer. Zij hebben dan ook dikwijls een voorkeur voor een beperktere openheid van de eenheid. De vraag is of het mogelijk is om binnen de eenheden een herkenbare sfeer te behouden ook zonder vast lokaal.

In deze conflicterende waarden schuilt een deel van de uitdaging van het vernieuwingsproject. In de synthese van de punten a en b liggen de voorwaarden besloten voor een goede huisvesting van een onderbouw eenheid van 180 leerlingen verdeeld in zes klassen en drie jaarlagen die voldoet aan het montessori principe van 'de voorbereide omgeving'. Een onderbouw eenheid kent daarbij ideaal gezien de volgende ruimten:

- Minimaal 3 lokalen van 60m².
- Studieruimte/studieplekken voor 60 leerlingen.
- Werkplekken voor docenten.
- 2 werkgroep ruimten van 20m².
- 1 spreekkamer.
- Open space/keukenruimte voor leerlingen/docenten.
- Sanitaire ruimten.
- Bergruimte.
- Groene ruimte.

Het is daarbij van belang dat de verschillende ruimten een flexibel verband met elkaar hebben zodat ze elkaar op logische wijze aanvullen en ondersteunen en op die manier de synergie van het onderwijsproces versterken.

Onderbouw eenheden die aan deze voorwaarden voldoen kunnen niet worden gerealiseerd in de oudere bouwdelen B en D. De constructie, indeling en monumentenstatus maken een dergelijke flexibele indeling moeilijk. Deze bouwdelen zijn daarom bestemd voor de bovenbouw en een aantal vaklokalen.

De onderbouw eenheden zullen dus een plaats moeten krijgen in de te vernieuwen bouwdelen A en/of C.

Ruimtelijk programma

Totaal te realiseren 7603 m2
Volgens voorstudie is meest haalbare realisatie:

Bouwdeel A
Te realiseren onderwijsruimte 3900 m2, in combinatie met bouwdeel C.
Bouwdeel C
Te realiseren onderwijsruimte en algemene ruimte 3900 m2, in combinatie met bouwdeel A.
Gymnastiekzalen
Te realiseren drie gymnastiekzalen 1300 m2.
Fietsenberging
Te realiseren ondergrondse fietsenstalling voor 1100 fietsen 1800 m2.
Bouwdeel B
Handhaven als bestaand 4806 m2, in combinatie met bouwdeel D.
Bouwdeel D
Handhaven als bestaand plus gedeeltelijke herindeling functionele ruimte 4806 m2 i.c.m. bouwdeel B.
Binnenplaats
Open ruimte met groen, geheel fietsenvrij.

Samenvattend te realiseren

Huisvesting voor 4 onderbouw deelscholen (zie omschrijving hierboven).
Het realiseren van 3 gymzalen.
Het realiseren van een algemene ruimte, het 'hart van de school'.
Met de combinatiefunctie van centrale ingang, ontvangsthal, aula en kantine.
Het realiseren van 9 kunstlokalen (circa 100 m2 per lokaal).
Het realiseren van een ondergrondse fietsenstalling voor 1100 fietsen.
Het realiseren van een 'groene' binnenplaats.
Het realiseren van synthese en functionele verbinding met de monumentale gebouwen B en D en de daarin ondergebrachte en nieuw onder te brengen functies.

Bij het combineren van de monumentale gebouwen met de te vernieuwen gebouwen is daarbij aandacht nodig voor het zo optimaal mogelijk positioneren van de volgende functies en voorzieningen:

Functies en voorzieningen
Positionering conciërges
Pauzeruimten/-voorzieningen
Installatieruimtes
Opslagruimtes
Repro- en werkplaatsruimtes
Positionering mediatheek of alternatieve ruimtes
Presentatieruimte
Technieklab
Kantoorruimtes/administratieve ruimtes
Verdeling van functies tussen oudbouw en nieuwbouw
De relatie tussen binnen en buiten

Ontwerpkenmerken Montessori school- gebouwen

Schoolgebouwen voor montessori-onderwijs delen mondiaal gezien een aantal ontwerpkenmerken die bij de bouw of aanpassing van een montessori school van belang zijn. Voor voortgezet montessorionderwijs in het algemeen en voor de vernieuwing van het MLA in het bijzonder, zijn de volgende van deze ontwerpkenmerken relevant:

- Hiërarchie/synergie van onderling verbonden ruimten.
- Verschillende hoogten vloeren en plafonds (niveauverschillen).
- Gebruik van natuurlijke materialen.
- De verbindende functie van de begroeting- of ontmoetingsplaats.
- Het vermijden van deuren.
- Verdeling in kleinere ruimten.
- De juiste kwaliteit van akoestiek en een goed binnenklimaat.
- De relatie tussen binnen/buiten.
- Bergruimte opgenomen in de vrije ruimte en in de wanden.
- De mogelijkheid van observatie zonder storing.
- De mogelijkheid van een zelfstandige werkplek/zich terug kunnen trekken.

- Het voorzien in raamplaatsen.
- Het belang van daglicht.
- Aanpasbare verlichting aan activiteiten.
- Betekenisvolle toegang tot water.
- Het incorporeren van keukenvoorzieningen voor leerlingen.
- Voorzieningen voor werkgroepen.
- Flexibiliteit van inrichting en meubilair.

Binnenklimaat, duurzaamheid en klimaatverandering

Het is de ambitie van de school om een zo optimaal mogelijk binnenklimaat te realiseren in de te vernieuwen gebouwen. De kwaliteit van lucht, licht en temperatuur is van grote invloed op de leeromgeving. De te vernieuwen gebouwen moeten daarbij minimaal voldoen aan de eisen voor 'Bijna Energieneutrale Gebouwen' (BENG) en indien mogelijk aan ENG. Het streven is om deze status te realiseren met een combinatie van installatietechniek en bouwfysische elementen waardoor het installatiepark beperkt kan worden gehouden. Ook het zoveel mogelijk benaderen van BENG voor de monumentale gebouwen B en D wordt nagestreefd.

Daarnaast is vergroening van de buitenruimte een nadrukkelijk doel en is het ambitieniveau ten aanzien van duurzaamheid hoog. Ideaal gezien zijn de voorzieningen qua duurzaamheid aan de gebouwen na in gebruik name ook zichtbaar toepasbaar te maken in het onderwijs aan de leerlingen.

Kwaliteit

Het streven is om, daar waar mogelijk, gebruik te maken van kwalitatief hoogwaardige materialen die passen bij het dagelijks gebruik binnen een schoolgebouw en daarmee het noodzakelijke onderhoud te beperken.

Budget

Voor de vernieuwing van het MLA wordt door de gemeente Amsterdam een normbedrag beschikbaar gesteld van 2338,- euro (inclusief btw) per m² (7603 m²).

Dit Beknopt Programma van Eisen wordt in het kader van het voorlopig ontwerp uitgewerkt tot een definitief Programma van Eisen (PVE) met de volgende onderdelen:

- Geschiedenis
- Algemene projectomschrijving
- Missie en visie
- Stedenbouwkundige locatie en randvoorwaarden
- Functioneel Programma van Eisen
- Ruimtelijk Programma van Eisen
- Ruimtebehoefte onderwijsruimten
- Ruimtebehoefte algemene ruimten
- Ruimtebehoefte staf en ondersteuning
- Ruimtebepaling
- Ruimtestaat
- Terrein
- Uitstraling en beleving
- Aanbevelingen